

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

THEORETICAL ASPECTS OF REGIONAL POLICY RESEARCH AS THE BASIS OF SOCIAL - ECONOMIC SECURITY OF THE REGION

Юрченко А.Ю.

старший викладач кафедри економіки і підприємництва,
Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика

У статті проаналізовано теоретичні підходи до сутності та складників регіональної економічної політики. Визначено її економічний аспект, механізм здійснення та основні структурні елементи. Розроблено структурно-логічну схему впровадження сучасної ефективної регіональної політики для забезпечення економічної безпеки регіону.

Ключові слова: економічна політика, регіон, регіональна політика, регіональна економіка, регіональна соціальна політика.

В статье проанализированы теоретические подходы к сущности и составляющим региональной экономической политики. Определены ее экономический аспект, механизм осуществления и основные структурные элементы. Разработана структурно-логическая схема внедрения современной эффективной региональной политики для обеспечения экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая политика, регион, региональная политика, региональная экономика, региональная социальная политика.

In the article are analyzed theoretical approaches to the nature and components of regional economic policy. Are determined its economic aspect, mechanism of realization and main structural elements. Is developed structural logic scheme of implementation of modern effective regional policy to ensure the economic security of the region.

Keywords: economic policy, region, regional policy, regional economy, regional social policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні трансформаційні процеси посилюють роль економічного розвитку регіонів. У всьому світі регіони відіграють значну роль у формуванні економічної політики держави, займають активну позицію щодо повноцінного включення їх у соціально-економічний процес. Комплексне вирішення проблеми ефективного розвитку та економічної безпеки регіону можливо на основі поєднання ринкового механізму подолання територіального соціально-економічного відставання, прямої участі центральних органів влади й опори на власний потенціал. Це дасть змогу цілеспрямовано здійснити структурні перетворення в господарському комплексі регіону, підвищити рівень його стійкості і створити умови для функціонування ефективної регіональної економіки, яка є основою високого рівня якості життя населення та безпеки регіону.

Отже, дослідження особливостей регіональної політики управління соціально-еконо-

мічними процесами, формування нової якості розвитку регіону та економічної безпеки стає надзвичайно важливим науково-практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У теоретичному та прикладному аспекті проблеми регіональної політики досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: В. Бабаєв, М. Бутко, З. Варналій, В. Воротін, В. Геєць, А. Дегтяр, М. Долішний, В. Керецман, В. Мамоннова, Ю. Наврузов, В. Авер'янов, В. Вакулєнко, В. Лісничий, М. Чумаченко, А. Швецов, М. Пістун, А. Романюк, В. Ойкне, Б. Штульберг та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на велику кількість досліджень, на сьогодні залишаються невизначеними підходи до напрямів підвищення ефективності регіональної економічної політики управління соціально-економічним розвитком та забезпеченням економічної безпеки регіону.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження та розвиток теоретичних і науково-методичних положень щодо розробки складових частин регіональної економічної політики для забезпечення економічної безпеки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Будь-яка регіональна політика, а особливо активна політика, передбачає процес формування сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів. Саме цей аспект є ключовим стратегічним пріоритетом регіональної політики та економічної безпеки. Однак переважна більшість фахівців, які досліджують і розвивають теоретичні основи регіональної політики, на жаль, вважають, що саме взаємодія органів державної влади різних рівнів передусім становить сутність цього терміна.

Як визначає М.І. Долішній, регіональна політика – це стратегічна лінія поведінки держави в тих чи інших сферах суспільного життя. У даному разі мова йде про чітко окреслені «правила гри» у відносинах між державою і регіонами, які, з одного боку, регламентували її вплив на регіональні процеси, а з іншого – визначали норми поведінки самих регіонів [4]. Таке трактування політики дає змогу комплексно підходити до вирішення поставлених завдань.

Своєю чергою, Ю. Наврузов вважає, що «сучасна регіональна політика повинна бути визначена як діяльність держави, що спрямована на адміністративно-економічну оптимізацію регіональної структури країни і відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимально ефективного використання наявних внутрішніх і залучення зовнішніх ресурсів» [6].

У широкому розумінні регіональна політика – це система цілей і дій, що спрямовані на реалізацію інтересів держави щодо регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів, яка реалізується за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій. Також регіональна політика здійснюється самими регіонами (органами місцевого самоврядування) [3]. Це відоме визначення створює теоретичний базис для розвитку регіональної політики із забезпечення економічної безпеки.

У цілому регіональна політика має сприяти раціональному використанню природно-ресурсного, людського, виробничого, інвестиційно-інноваційного та інших потенціалів, створювати умови для врахування особливостей кожної території (природно-географічних, історичних, ресурсних, виробничих, соціальних, демографічних та ін.) у контексті загальнодержавних інтересів економічної безпеки.

Зауважимо, що здебільшого крім управлінського підходу розуміння регіональної політики, економічний аспект домінує над іншими компо-

нентами регіонального життя. Оскільки на сьогоднішній день регіональна політика розглядається тільки як така, що здійснюється державою в регіонах щодо самостійного вирішення більшості питань власного розвитку, то регіональна економічна політика, по суті, повинна спиратися на засади державної економічної політики, а з іншого боку – враховувати пріоритети державної регіональної політики. Водночас регіональна економічна політика має формуватися і реалізовуватися винятково регіональними суб'єктами за підтримуючої та консультативної ролі держави.

Регіональна економічна політика – це цілеспрямована діяльність та система організаційно-економічних заходів державних і регіональних органів влади щодо покращання соціально-економічного розвитку регіонів. Вона включає бюджетну, податкову, інвестиційну, промислово-аграрну, зовнішньоекономічну, структурну та інноваційну політику [5].

Інші автори вважають, що регіональна економічна політика – це сукупність організаційно-правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей. Ці заходи спрямовуються на стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, створення нормальних умов життєдіяльності населення, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства [7].

Проте звужувати регіональні процеси до суто економічних, на нашу думку, некоректно, оскільки регіональні процеси значно багатогранніші й охоплюють усі сторони суспільного життя. Разом з економічними критеріями успішності розвитку регіонів є соціальні, а саме підвищення добробуту жителів, збільшення тривалості повноцінного життя. Отже, соціальний складник розвитку регіону визнається як домінуючий над економічним, тому головною метою соціального розвитку регіонів є створення умов для підвищення якості життя своїх громадян, а оцінкою того чи іншого рівня розвитку є соціальний, економічний добробут людини та соціально-економічний розвиток регіону.

Наприклад, Ю. Гладкий та А. Чистобаєв вважають, що регіональна (соціально-економічна) політика держави – це сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним та екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспектах, яка відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою [1].

О.О. Шиманський наголошує на тому, регіональна соціальна політика – це складова частина регіональної політики, яка являє собою комплекс заходів (соціально-економічного, правового, організаційного та культурно-морального характеру), спрямованих на вирішення

соціальних проблем регіону і створення сприятливого життєвого середовища для забезпечення його (регіону) сталого соціального розвитку з урахуванням існуючих ресурсних обмежень і можливостей [8].

Регіональна політика визначається автором як «сфера діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми. Метою регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблення процесів ринкової трансформації, підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина» [2].

За підсумками аналізу теоретичних підходів до трактування поняття «регіональна політика» та механізмів реалізації її потрібно визначати більш укрупнено – як соціальну й економічну політику. Таке тлумачення не є новим, але воно використовується формально і тільки як синонімічним поняття «економічна політика». Доцільно в сучасних умовах вивести соціальний складник економічної політики регіону на рівнозначний рівень (рис. 1).

Отже, ефективна регіональна політика – це не тільки побудова взаємин за вертикаллю, але й по горизонталі. Це передусім забезпечення для регіонів можливості для економічного і соціального прогресу, завдяки якому тільки і можливий загальний прогрес держави. Саме це і повинна забез-

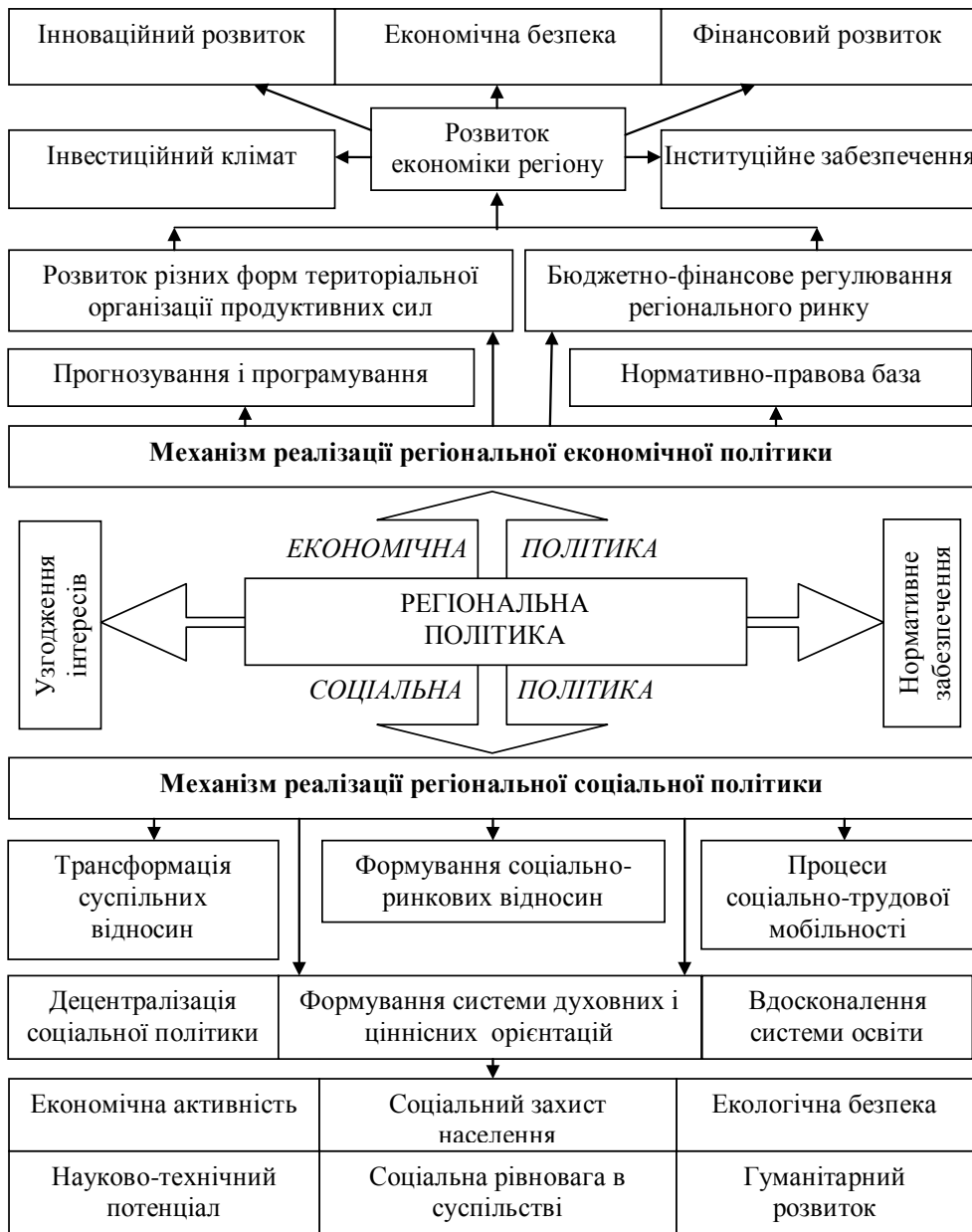

Рис. 1. Механізм реалізації регіональної політики

печувати раціональна науково обґрунтована регіональна політика, яка охоплює всі сфери людської діяльності, включаючи разом із раціональним розміщенням і розвитком продуктивних сил регіональні особливості інвестиційної, структурної, промислової й аграрної, демографічної і соціальної, екологічної і національної політики.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким

чином, за допомогою комплексного поєднання вищеперерахованих механізмів регіональної економічної політики можливо подолати наявні диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів, створити умови для стимулювання розвитку слаборозвинутих територій, структурної перебудови та впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки для забезпечення регіональної економічної безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладкий Ю.Н. Основы региональной политики / Ю.Н. Гладкий, А.Н. Чистобаев. – СПб. : Михайлова В.А., 1998. – 660 с.
2. Голікова Т.В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика : [монографія] / Т.В. Голікова. – К. : НАДУ, 2007. – 296 с.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / За заг. ред. З.С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долішній ; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
5. Лучик В.Є., Лучик М.В. Методологічні аспекти проблеми визначення пріоритетів політики регіонального розвитку / В.Є. Лучик, М.В. Лучик // Інноваційна економіка. – 2013. – № 11(49). – С. 80–83.
6. Наврузов Ю. Регіональна політика в Україні: проблеми, принципи, перспективи / Ю. Наврузов // Управління сучасним містом. – 2001. – № 1–3(1). – С. 41–50.
7. Савчук Н. Особливості реалізації економічної політики на регіональному рівні / Н. Савчук // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 315–322.
8. Шиманський О.О. Теоретико-методологічні основи регіональної соціальної політики / О.О. Шиманський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_2/32.pdf.